

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 19 квітня 2019 року)

Суми
2019

3. Кривошея В. Генеалогія українського козацтва: Нарис історії козацьких полків. – К., 2002.

4. Дмитрієнко М., Войцехівська І. До питання про джерельну базу для складання родоводів // Українська генеалогія: теорія, методологія, історія та практика. М-ли І генеалогічних читань пам'яті В. Модзалевського. – К., 1996.

5. Крутикова Н. Сторінки родинної хроніки Гоголів // КС. – 1998. - № 4.

6. Щоденник Є. В. Гоголь (Бикової), В. І. Бикова, М. В. Бикової (Рахубовської) // Київська старовина. – 1998. – № 4.

МИХАЙЛІЧЕНКО М. А.

канд. іст. наук

**ДОЛІ ВОЯКІВ ЗІ СТАРОЇ СВІТЛИНИ:
ФРАГМЕНТИ БІОГРАФІЙ Г. ШЕВЧЕНКА
ТА М. ДОРШПРУНГ-ЦЕЛІЦЕ – УЧАСНИКІВ
ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

Уже близько 10 років я колекціоную світлини доби Першої світової війни, поєднуючи при цьому захоплення колекціонера та науковий інтерес історика. Найцікавіше у цьому різновиді колекціонування – атрибуція знімку, з'ясування роду військ, місця служби вояків, а інколи і фактів біографії. Останнє – найцікавіше, оскільки вимагає не лише досвіду, знань і доступу до джерел інформації, але й, досить часто, випадковості. Саме завдяки випадковому везінню мені вдалося з'ясувати деякі факти з біографій двох людей з фотографії, яку ви зараз бачите.

Світлина потрапила до моєї колекції у 2012 році. Серед персонажів знімку досить легко ідентифікуються російські військові: лікар (стоїть у центрі), офіцер (стоїть праворуч), а також сестри милосердя. На звороті світлини вказані прізвища людей, позначених на лицевій стороні знімку – «Шевченко» (сидить ліворуч на ліжку) та «Доршпрунг-Целіце» (лежить праворуч), а також місце зйомки – «2-й лазарет, Лесова». Здавалось би, надто мало інформації для того, щоб з'ясувати щось конкретне про людей на знімку. Проте, я вирішив спробувати щастя і виклав фото на одному з форумів для колекціонерів. І мені майже одразу ж пощастило – фото з цього ж комплексу знайшлося у іншого колекціонера, який охоче поділився його сканом. Зворот цього знімку був більш інформативним. Він містив написи: «Доршпрунг-Целице

прап.[орщик] Павлогр.[адского] полка» та «Шевченко прап.[орщик] Павлогр.[адского] полка» [5]. Оскільки Павлоградських полків на той час в Російській армії було лише два – 2-й лейб-гусарський та 283-й піхотний, пошук значно звузуюся. І досить швидко на одному з генеалогічних форумів було знайдено інформацію про прапорщика Доршпрунг-Целице. З'ясувалося, що звали його Миколою Йосиповичем, народився він 8 травня 1894 р., походив з дворян Лифляндської губернії і служив саме в 283-му піхотному Павлоградському полку [2].

А от про прапорщика Шевченка на той момент нічого з'ясувати не вдалося. Проте, нещодавно відкрилися нові можливості для пошуку. У 2017 р. було створено портал «Памяти героев Великой войны 1914–1918 годов». Інформаційний ресурс є банком даних, в якому представлені копії документів з фондів державних і відомчих архівів Росії, зокрема Російського державного військово-історичного архіву [3]. Портал надає користувачам інструментарій для пошуку інформації про вояків за різними параметрами, зокрема прізвищем, місцем служби та чином (званням), що дало можливість відшукати деякі документи про офіцера 283-го піхотного Павлоградського полку Шевченка. Особливу інформаційну цінність представляє послужний список, який дозволив встановити деякі факти біографії офіцера.

Отже, стало відомо, що Шевченко Григорій Омелянович народився 26 січня 1895 р. в родині селянина Київської губернії. Мав неповну середню освіту, про що свідчить зазначене у послужному списку свідоцтво про закінчення 6 класів 7-ї московської гімназії. Проте, не можна впевнено стверджувати, що майбутній офіцер вчився у цьому навчальному закладі. Цілком ймовірно, що він лише склав у ньому іспити, необхідні для вступу до військового училища.

На самому початку Великої війни, 9 вересня 1914 р., Григорій Шевченко добровольцем («охотником») вступив до

війська і був зарахований до 279-го піхотного Лохвицького полку. Вже у жовтні того ж року він бере участь «в походах и делах против Германии».

Наприкінці січня 1915 р. вольноопределяючийся Шевченко був відкомандирований до Москви для вступу до Олексіївського військового училища, до якого був зарахований 1 лютого того ж року. Був одним з кращих юнкерів училища, про що свідчить звання старшого портупей-юнкера. Закінчив училище по 1-му розряду (тобто склав іспити з високим середнім балом).

9 липня 1915 р. Григорію Шевченко було присвоєно чин прапорщика і відряджено до служби у 29-му запасному батальйоні. 25 вересня з 91-ю черговою ротою поповнення він був направлений «на театр военных действий» і 4 жовтня прибув до 283-го піхотного Павлоградського полку. У цьому полку офіцер, прослуживши на різних (переважно стройових) посадах, був підвищений у чинах до штабс-капітана і отримав 7 бойових орденів до ордену Св. Володимира 4 ст. з мечами і биндою включно. У 1917 р. відзначений солдатським Георгіївським хрестом з лавровою гілкою. Був тричі поранений. 25 січня 1918 р., відповідно до наказу по 30-му армійському корпусу, 283-й піхотний Павлоградський полк був розформований, а штабс-капітан Шевченко був виключений з його списків [4].

Отже, деякі факти з біографії одного з персонажів знімку нам вдалося з'ясувати. Цікаво з'ясувати час і місце зйомки. Як ми пам'ятаємо, на звороті фото було вказано «2 лазарет, Лесова». Із записів у послужному списку Григорія Шевченка дізнаємось, що у листопаді 1915 р. він лікувався від хвороби саме у 2-му лазареті 71 піхотної дивізії [4]. Нажаль, ми не можемо достеменно встановити, в якому саме населеному пункті розташовувався польовий лазарет. Проте, ми припускаємо, що це може бути с. Лісове Маневицького району

Волинської області в районі якого в середині листопада 1915 р. велися запеклі бої [6, с. 54].

Нажаль, зовсім небагато нового вдалося дізнатися про Миколу Іосифовича Доршпрунг-Целице . З картки прибулого на лікування дізнаємося, що за національністю він був литовцем, за віросповіданням православним. Народився і мешкав до війни у м. Скобелев (нині м. Фергана, Узбекистан). Був поранений 7 червня 1916 р., на четвертий день Брусиловського прориву в бою за с. Грузятин (в цьому ж бою був поранений і Г.О. Шевченко). Лікувався у 5-му зведеному евакуаційному шпиталі та Лазареті службовців Ташкентської залізниці (м. Оренбург) [1; 8]. Подальша доля офіцера невідома.

Так само достеменно невідома доля Григорія Шевченка після демобілізації «старої армії». Щоправда, вдалося знайти інформацію про людину, ім'я і рік народження якої повністю співпадають з даними героя нашого дослідження. У базі даних «Подвиг народа» знаходимо нагородний лист на Григорія Омеляновича Шевченка, 1895 року народження, українця, безпартійного, червоноармійця, санітара 1-ї окремої автосанітарної роти 1-ї Ударної армії. Був мобілізований Кордайським РВК Джамбульської області, воював з липня 1941 р. Наказом по військам 1-ї ударної армії від 13 червня 1945 р. нагороджений медаллю «За бойові заслуги» [7]. Проте, повної упевненості в тому, що у нагородному листі йдеться саме про колишнього штабс-капітана Шевченка немає. Хоча дуже хотілося б вірити в те, що офіцер зі старої світлини зміг пережити усі трагічні події, які випали на долю його покоління.

1. Дарширунг-Целице (Дорширунг-Целице) Николай Осипович – уведомление о приеме раненого. Портал «Памяти героев Великой войны 1914–1918 годов». URL: https://gwar.mil.ru/heroes/document/2089/?page_id=1368469.

2. Ищу любые упоминания фамилии Целицо (Целица). Генеалогический форум ВГД. URL: <http://forum.vgd.ru/post/595/34392/p858530.htm#pp858530>.

3. О проекте. Портал «Памяти героев Великой войны 1914–1918 годов». URL: <https://gwar.mil.ru/about>.

4. Послужной список поручика 29 пехотного запасного батальона Шевченко. Портал «Памяти героев Великой войны 1914–1918 годов». URL: https://gwar.mil.ru/heroes/document/50516127/?page_id=50644865.

5. Фото из лазарета. SAMMLER.ru – лучший форум для коллекционеров. URL: <http://www.sammler.ru/index.php?showtopic=104245>.

6. Хомич П. М. Бойові дії на Волинському Поліссі під час Першої світової війни й участь у них польського Легіону. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. 2018. Т. 29(68), № 3. С. 53-56.

7. Шевченко Григорий Емельянович 1895 г.р. Электронный банк документов «Подвиг народа в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.». URL: <http://podvignaroda.ru/?#id=25507850&tab=navDetailManAward7>.

8. Шевченко Григорий Емельянович – карточка на прибывших (высшие чины). Портал «Памяти героев Великой войны 1914–1918 годов». URL: https://gwar.mil.ru/heroes/document/2001/?page_id=2503293.